

תורת ההיתר של רמיזה לנכרי בשבת - שיעור 685

I. מקור ההיתר של רמיזה - אימתי מועיל, ואימתי אינו מועיל, ואימתי אינו צריך

(א) עיין בשבת (קכ"ח). דנכרי שבא לככות אין אומריין לו כבה אבל בדליקה התיירו לומר כל המכבה אינו מפסיד ועיין במג"א (ש"ז - ל"ח) דרך בדליקה התיירו רמיזה כזו אפילו הוא דרך ציווי אבל מותר לומר לעובד כוכבים שלא בדרך צווי כגון שיאמר לפניו איני יכול לקרות האיגרת החתום אף שיבין מתוך דבריו לשבור החותם ולפתחו (מג"א סק"כ, וסקל"ח)

(ב) נכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל אסור לכל אפילו למי שלא הודלק בשבילו (ש"ס קכ"ז. ושו"ע רע"ו - ח) וזה בלא אמירה ובלא רמיזה וכ"ש ברמיזה אסור וכגון שלא היה יכול לקרות בלא זה דהכא נהנה מגוף ההדלקה האסורה משא"כ באיגרת הנ"ל דאינו נהנה מקריעת הנייר עצמו רק מהדבר שבתוכו דהיינו הכתב וכן מותר לומר בפניו הבית אינו מאיר יפה משום שדולק רק נר אחד אף שיבין עי"ז להוסיף נרות (מ"ב ש"ז - י"ח) וגם מותר לומר אחר השבת למה לא הוספת נרות בשבת שלעבר אף שיבין עי"ז להוסיף בשבת הבא (ש"ז - ז)

(ג) במקומות שאין צריך רמיזה ומותר בלא זה - עיין בכלכלת שבת (הקדמה משניות יבין וזבועז) דבתשעה דרכים מותר אמירה לנכרי אפילו שיעשה מלאכה דאורייתא (כ) לחולה שאין בו סכנה וקטן שאין לו מה לאכול (ש"ס - י"ז) ומפני הקור (רמ"א רע"ו - ה) (כ) משום ישוב ארץ ישראל (ג) למי שהחשיך בדרך (ג) משום בזיון כתבי קודש (ה) משום צער בעלי חיים כגון לחלוב הבהמות (ו) בבין השמשות כגון להדליק נר נשמה וכדומה (ז) בדבר שהוא אסור ע"י ישראל משום פסיק רישא (ח) בדליקה או בשאר הפסד מותר לומר כל המציל אינו מפסיד (ט) ויש מתירין אפילו במלאכה דאורייתא כשהגוף נהנה ממנו וכל תשעה אלו התיירו חכמים אפילו בלא רמיזה

(ד) עוד אופנים שמותר בלא רמיזה - עיין שם בכלכלת שבת דיש עוד חמשה דרכים דאמירה לנכרי מותר והם על איסור דרבנן דהוי שבות דשבות (כ) במקום חולי קצת ולא מיחוש בעלמא (כ) במקום מצוה (ג) במקום הפסד גדול (ג) וכל דבר שאפשר ע"י ישראל לעשותו בהיתר מותר לומר לעובד כוכבים לעשותו אם הוא שבת כגון לסלק המנורה שדלק עליו ביה"ש (רע"ט - ז) (ה) כל דבר שמחלוקת בין הפוסקים די"א דאפילו שבות אינו ועל חמשה אלו התיירו חכמים אפילו בלא רמיזה ואבאר

II. אם יש היתר של רמיזה שלא בדרך ציווי בבית ישראל או בחפץ של ישראל בבית עכו"ם תלוי במחלוקת בין ההגהות מרדכי (פרק ח - תנ"ג) והכנה"ג (שער הציון ש"ז - פ"ח) ועיין בשו"ת המהרש"ג (ז - נ"ח) שהביא המור וקציעה שתמה על הכנה"ג שהוא העיקר ראייה לההיתר וכן דעת המהרש"ג שאסור

(א) השו"ע (ש"ה - כ"ח) התייר גבינות שעושות השפחות מעצמן מחלב של ישראל כיון שאינו אומר להן שיעשו וכ"כ הרב שו"ע (ש"ז - ל"ה) ודלא כהחיי אדם (ס"ז - ז) אמנם המ"ב (ט"ד) כתב דיש אומרים שמותר רק אחר השבת ורק אם זה בדרך אקרעי והשו"ע (רע"ו - ז) כתב דמותר לנכרי להוסיף אור אפילו בבית ישראל כדעת הכנה"ג בשם המהרי"ט ועיין במ"ב (רע"ו - ל"ז) דצריך למחות בנר של ישראל אפילו בלא רמיזה משמע דבחפצו של ישראל יותר חמיר מנר

(ב) המג"א (ש"ה - י"ד) כתב שהגבינות הנ"ל אסור אפילו בבית עכו"ם וכ"ש בבית ישראל ואפילו כשהכל בשביל העכו"ם חייב לגרשו אם הוא בחלב של ישראל וכ"כ המג"א (רנ"ז - ט) דשייך לומר אדעתיה דנפשיה אלא בחפץ של נכרי אבל להעביר מעצי ישראל צריך ליטול רשות מבעל העצים ולכן אסור וכ"כ המג"א (רע"ו - ז) דהוא סבר כהגהות מרדכי וכ"כ הברית עולם (ג - י"ז) וכל שכן דאסור ברמיזה

(ג) וכ"כ המ"ב (רע"ו - י"ח) דבנר של ישראל או בבית של ישראל אפילו בלא רמיזה מחזי כשלוחו ואסור וכ"כ המ"ב (רע"ו - ל"ז) דאפילו להוסיף שמן בנרו אסור וכ"כ המ"ב (תר"י - י"ג) דאפילו ברמיזה אסור לומר שיחזור וידליק נר נשמה ביום הכפורים וכ"כ המ"ב (רמ"ג - ה) ועיין במ"ב (רמ"ד - ל ורמ"ו - ז ורנ"ז - כ"ה) ובבאר היטב (רנ"ז - ז) דאין להתיר רמיזה בבית ישראל או בחפץ של ישראל

ד) ואין להקשות מהמ"ב (ש"ז - ע"ו) דהתם הסרת הפחם לא חשיב שעושה מעשה בכלי של ישראל כמו הדלקת הנר אלא סילוק המניעה ולכן גם בבית ישראל יש להקל (מלאכים אומניך דף ק"ט - חות ד) ומה שהמ"ב (ש"ז - ה"ה) התיר לנכרי להוסיף אור משום שהרמיזה היה בחול ולא בשבת וזה לתירוץ השני שס' ולתירוץ הראשון אסור עד לאחר השבת ומה שהמ"ב (ש"ז - ה"ה) התיר רמיזה בקריעת האגרת יש אומרים דחומרא בעלמא הוא כ"כ המג"א (ש"ז - ה"ה) ודלא כהאג"מ (ה' - ק"ז - ח) אמנם המ"ב (רע"ו - ל"ז) כתב דלהוסיף אור מותר וגם אם הוא אדעתיה דישאל מ"מ הוא לא התיר דרך רמיזה וצריך עיון ואפשר דשם אפילו הוי בבית ישראל מ"מ לא היה בחפצו של ישראל (מ"ב ל"ז) וגם הוי רק מוסיף אור והנכרי מעצמו בא

ה) כ"כ השו"ע הרב (ש"ז - ז) דקריעת האגרת מותר משום השלמת שליחות הנכרי וגם אין האגרת עדיין ברשות היהודי וזה כהמג"א וההגהות מרדכי

ו) עיין ברע"א על המג"א (ש"ז - כ) שכתב בתירוץ הראשון דקריעת האגרת חומרא ולכן מותר ע"י רמיזה ובתירוץ הב' כתב דאם הנכרי עושה בלא שום אמירה אפילו בבית ישראל מותר ליהנות ודלא כהמג"א ונשאר בצ"ע ומ"מ הוא לא התיר דרך רמיזה

ז) השו"ע (ש"ז - ז) התיר רמיזה דוקא מחול לשבת הבאה והרמ"א (ש"ז - כ"ז) התיר דוקא אם הרמיזה הוא בשבת לחול ולא בשבת לשבת

ח) למעשה - עיין בספר מלאכים אומניך (ק"ט) שהביא השש"כ (ל - ד) שהתיר רמיזה שלא בדרך ציווי אם אין הנאה ישירה וכ"כ הכלכלת שבת (חות ה) אמנם הוא הביא ג"כ דעת הרב אלישיב שחלק עליו וכדברינו ואולי במקום צורך גדול או מצוה יש להקל בצירוף דעת הבעל העיטור (רע"ו - ז) ועיין מנחת שלמה (ז - ל"ה - י"ג) שתמה מאד על השש"כ (ל - ז) שהתיר רמיזה שלא בדרך ציווי אך מעולם לא כתב בשום מקום בזה כיון שאיננו רוצה שיהא כתוב בשמו לאסור בה בדבר שנהגו להקל ולעומת זה ג"כ איננו רוצה לומר היתר בזה וע"ע באג"מ (ח"ט ע"ד - ס"ז - ג) כשישראל יכול לקרות לאור בשעת הדחק לא גזרו אם ירמוז לנכרי לעשותו

III. הערות להשיעור

א) לדור בבית שהשומר נכרי לוחץ על כפתור לפתיחת הדלת כשהדייר עומד בפתח השער עיין בשו"ת בצל החכמה (ס"ה - ט) דדוקא בנכרי שהדליק נר בשביל ישראל אסור משא"כ בפתיחת הדלת רק מסיר את לשון המנעל הסוגר את דלת השער ודומה להסיר הפחם מהנר וכן לפתוח את האגרת אינו רק מסיר המניעה מדבר הצריך לו וע"ע באג"מ (ז - ע"ז) במי שהביא מפתח במזיד דרך רה"ר אסור להכנס ואפשר משום דישאל במזיד חמיר טפי

ב) צריך למחות בשכנו נכרי שמכניס פח אשפה שלו מרה"ר לרה"י דהוי כלי של ישראל בחצרו של ישראל מחזי כשלוחו (ד"ע)

ג) דעת הערוך השלחן (ש"ז - י"ד) דרמיזה מועיל אפילו בבית ישראל וחפצו של ישראל ועיקר החילוק בין רמז דרך ציווי דהיינו שמזכיר בו את המלאכה ושלא בדרך ציווי שאינו מזכיר בפירוש המלאכה ובאופן זה יש מקום להקל בכמה אופנים ואבאר

ד) מותר לומר לעכו"ם כיסי נפל ואיני יודע מה אעשה (כף החיים רס"ו - י) דדעת הרמב"ם דאפילו במציאה מותר בעצמו לטלטל פחות פחות מארבע אמות (שם ל"ז)

ה) אין צריך רמיזה על קריעת נייר טואלט (שש"כ ל - ה"ה כ"ז) וצע"ג דאין זה חידוש אלא דבר פשוט ועיין במ"ב (רע"ו - מ) דאפילו לומר בפירוש בשבת להסיק תנור בית החורף מותר (ב"י וב"ח) דלא גזרו ועיין במ"ב (ש"ז - כ) דלא גזרו על שבות דשבות במקום מצוה, מקצת חולי, וצורך גדול מ"מ שאין להכניס לזה לכתחלה כגון כמזג אויר להעמיד בערב שבת בידיעה לסגרו ע"י נכרי כשנתקרה (אג"מ ג - מ"ז)

ו) דעת הב"ח (ש"ז - ד"ה ומ"ש רצונו) והט"ז (ז) דרמיזה בדרך ציווי מותר אפשר משום דאמירה אסור משום שליחות ובאמירת כל המציל אינו מפסיד אינו עושה שליח ולדעת ההגהות מרדכי והמג"א וסעייתם הנ"ל אין בכלל התיר ברמיזה בבית ישראל או בחפצו משום שלא יהיה שבת קלה בעיניך ויש מתירים רמיזה שלא בדרך ציווי משום שאין כאן שליחות ודבר דבר